

ΠΟΙΟΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

1. ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ		
ΤΜΗΜΑ	ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Προπτυχιακό		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Ψ-2204	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	3 ^ο
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΠΟΙΟΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ		
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Ζαχαρούλα Κασσέρη / Σοφία Τριλίβα		
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ	ΕΔΙΠ Ψυχολογίας Εξαρτήσεων / Καθηγήτρια Κλινικής Ψυχολογίας		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
Διαλέξεις, εστιασμένες συζητήσεις, εργαστηριακές ασκήσεις, Προφορικές Εργασίες φοιτητών	3	4	
ΤΥΠΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Υποβάθρου (Επιλεγόμενο)		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	Όχι		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνική		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	Ναι (με εργασία και προσωπική μελέτη με εξετάσεις στην Αγγλική)		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)	https://elearn.uoc.gr/course/view.php?id=1055		

2. ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα

Οι φοιτητές/τριες αναμένεται μετά το πέρας του εξαμήνου να έχουν κατανοήσει και αφομοιώσει:

(α) τις κύριες πτυχές που σχετίζονται με το επιστημολογικό-θεωρητικό υπόβαθρο της ποιοτικής έρευνας,

(β) τις βασικές αρχές σχεδιασμού και παραγωγής δεδομένων που προέρχονται από συνεντεύξεις, ομάδες εστίασης, παρατήρηση και τεκμήρια,

(γ) τα ζητήματα που αφορούν στην απόκτηση πρόσβασης στο πεδίο της έρευνας και τη σημασία του χτισίματος συναισθηματικού δεσμού με τους/τις συμμετέχοντες/ουσες,

(δ) τα δεοντολογικά και ηθικά θέματα που εγείρονται κατά την εκπόνηση μιας ποιοτικής έρευνας,

(ε) τις αρχές και τις διαδικασίες ανάλυσης και επεξεργασίας ποιοτικών δεδομένων έρευνας καθώς και τις δυνατότητες αξιοποίησης λογισμικού προγράμματος για το σκοπό αυτό.

(στ) Αναμένεται επίσης να είναι σε θέση να εφαρμόσουν με ευχέρεια τις αποκτηθείσες γνώσεις για την εκπόνηση επιστημονικών εργασιών αξιοποιώντας διαφορετικές μεθόδους παραγωγής ποιοτικών δεδομένων.

Γενικές Ικανότητες

- Αναζήτηση, ανάλυση και σύνθεση δεδομένων και πληροφοριών, με τη χρήση και των απαραίτητων τεχνολογιών
- Εργασία σε διεπιστημονικό περιβάλλον
- Παράγωγή νέων ερευνητικών ιδεών
- Προαγωγή της ελεύθερης, δημιουργικής και επαγωγικής σκέψης

3. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Βασικό σκοπό του μαθήματος αποτελεί η γνωριμία των φοιτητών/τριών με την ποιοτική μεθοδολογία και τις δυνατότητες αξιοποίησής της στις κοινωνικές επιστήμες. Αρχικά θα συζητηθεί το επιστημολογικό υπόβαθρο της ποιοτικής μεθοδολογίας, δίνοντας έμφαση στην ιστορική και θεωρητική οριοθέτηση του πεδίου. Θα εξεταστούν αναλυτικά ζητήματα που έχουν να κάνουν με το σχεδιασμό της ποιοτικής έρευνας. Θα συζητηθούν οι μέθοδοι παραγωγής ποιοτικών δεδομένων, όπως είναι η *συνέντευξη*, τα διαφορετικά είδη της *παρατήρησης*, οι *ομάδες εστίασης* (focus group) και τα *τεκμήρια*. Θα αναδειχθούν θέματα που αφορούν στην απόκτηση πρόσβασης στο πεδίο της έρευνας και του χτισίματος σχέσης των ερευνητών με τους/τις συμμετέχοντες/ουσες. Ως προς τις μεθόδους ανάλυσης των ποιοτικών δεδομένων, έμφαση θα δοθεί στη *θεματική και την αφηγηματική ανάλυση*, ενώ θα καταδειχθούν οι δυνατότητες που προσφέρει στη διαχείριση και την επεξεργασία ποιοτικών δεδομένων το λογισμικό πρόγραμμα NVivo. Θα εξεταστούν πτυχές που αφορούν στην ηθική και στη δεοντολογία της έρευνας και θα παρουσιαστούν τα κριτήρια εγκυρότητας και αξιοπιστίας στην ποιοτική έρευνα καθώς και η δυνατότητα δευτερογενούς ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων. Στα μαθήματα θα δοθεί η δυνατότητα στους φοιτητές και στις φοιτήτριες να έρθουν σε επαφή με συγκεκριμένα παραδείγματα ποιοτικών ερευνών από το χώρο των κοινωνικών επιστημών μέσα από μελέτη και παρουσίαση κειμένων που θα τους ανατεθούν στην αρχή του εξαμήνου και θα συζητηθούν στην ευρύτερη ομάδα.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

1η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΛΟΓΙΚΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΣΤΗΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Τι είναι η ποιοτική έρευνα – Κεντρικές επιστημολογικές παραδοχές - Βασικές αρχές της

ποιοτικής έρευνας: η αρχή της ανοικτότητας, η αρχή του επικοινωνιακού χαρακτήρα της κοινωνικής έρευνας, η αρχή της ολιστικής προσέγγισης και της διαφοροποίησης, η αρχή της πλαισίωσης - Παρουσίαση των θεματικών ενότητων του μαθήματος – Ανάθεση εργασιών.

2η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Ο ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Τα στάδια ερευνητικού σχεδιασμού μιας ποιοτικής μελέτης και το περιεχόμενό τους: προσδιορισμός της ερευνητικής περιοχής και των στόχων της έρευνας, βιβλιογραφική επισκόπηση, επεξεργασία θεωρητικού πλαισίου, διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων, επιλογή μεθόδου/ων παραγωγής δεδομένων, προετοιμασία για την πρόσβαση στο πεδίο, στρατηγικές δειγματοληψίας, ρύθμιση δεοντολογικών ζητημάτων και πρακτικών θεμάτων, ανάλυση δεδομένων, δημοσιοποίηση ερευνητικών ευρημάτων. Παραδείγματα ερευνητικού σχεδιασμού από το πεδίο των κοινωνικών επιστημών.

3η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ - (Α) Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Παραγωγή/συλλογή ποιοτικών δεδομένων και πώς επιλέγονται - Η μέθοδος της συνέντευξης: είδη συνέντευξης, σχεδιασμός οδηγού συνεντεύξεων, η ηχογράφηση και μετεγγραφή των συνεντεύξεων.

4η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ- (Β) ΟΜΑΔΕΣ ΕΣΤΙΑΣΗΣ

Η μέθοδος των ομάδων εστίασης (focus group): τι είναι οι ομάδες εστίασης και ποια η διαφοροποίηση τους από τις ομαδικές συνεντεύξεις (η σημασία της διάδρασης), πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της μεθόδου, ο ρόλος του συντονιστή, σχηματισμός ομάδων εστίασης.

5η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ – (Γ) ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ, ΤΕΚΜΗΡΙΑ.

Παρατήρηση: κεντρικές παραδοχές (προσωπική αναστοχαστικότητα του ερευνητή), κύρια χαρακτηριστικά, πεδία και είδη παρατήρησης, η διαδικασία της καταγραφής, πλεονεκτήματα και αδυναμίες της μεθόδου – Τεκμήρια: Μορφές και είδη τεκμηρίων, παραδείγματα σχεδιασμού ερευνών με τεκμήρια από το πεδίο των εξαρτήσεων.

6η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΤΟ ΧΤΙΣΙΜΟ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ - ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

Η εθνογραφική έρευνα και η συνεισφορά της στις κοινωνικές επιστήμες - Πρόσβαση στο πεδίο (ο ρόλος των «θυροφυλάκων» και των προσώπων σε «θέσεις-κλειδιά») - Χτίζοντας σχέση με τους/τις συμμετέχοντες/ουσες (ποιοτικά χαρακτηριστικά) - Η έξοδος από το πεδίο της εμπειρικής έρευνας – Η ποιοτική έρευνα με περιθωριοποιημένους ή δύσκολα προσεγγίσιμους πληθυσμούς – Παραδείγματα από ποιοτικές μελέτες στο χώρο των εξαρτήσεων.

7η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Η ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ (Α' Μέρος)

Η αφηγηματική προσέγγιση ως προνομιακό πεδίο για τη διερεύνηση της βιωμένης εμπειρίας, των προσανατολισμών της δράσης, της συγκρότησης της ταυτότητας καθώς και της διαλεκτικής σχέσης του ατομικού με το κοινωνικό - Χαρακτηριστικά, δυνατότητες και περιορισμοί της αφηγηματικής προσέγγισης.

8η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Η ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ (Β' Μέρος)

Η βιογραφική αφηγηματική συνέντευξη: (α) διαδικασίες και τεχνικές διεξαγωγής, (β) αρχές και διεργασίες ανάλυσης αφηγηματικών κειμένων.

9η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ, ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ & ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η θεματική ανάλυση - Η διαδικασία της κωδικοποίησης – Η μετάβαση από τους «κώδικες» στα «θέματα» και τις «κατηγορίες» μέσα από παραδείγματα και ασκήσεις ποιοτικής ανάλυσης - Η αξιοποίηση του λογισμικού προγράμματος NVivo και οι βασικές λειτουργίες του για την επεξεργασία ποιοτικών δεδομένων έρευνας.

10η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Ορίζοντας τις έννοιες της ηθικής και τη δεοντολογίας της έρευνας - Κριτική προσέγγιση της ενήμερης συγκατάθεσης (γραπτή-προφορική) - Ηθικά διλήμματα που προκύπτουν από τη συμμετοχή των ατόμων στην έρευνα.

11η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΚΡΙΤΗΡΙΑ & ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ - ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.

(Α) Διαδικασίες ελέγχου στη ποιοτική έρευνα. Τα κριτήρια «εμπιστευσιμότητας» και οι διαφορές τους από τα συμβατικά κριτήρια της «εγκυρότητας» και της «αξιοπιστίας» της (μετα)θετικιστικής προσέγγισης. (Β) Δευτερογενής ανάλυση: ορισμός, οφέλη και δυνατότητες.

12η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Παρουσιάσεις ποιοτικών ερευνών στο μάθημα από τους/τις φοιτητές/τριες και συζήτηση.

13η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Παρουσιάσεις ποιοτικών ερευνών στο μάθημα από τους φοιτητές και συζήτηση - Σύνοψη θεματικών ενοτήτων του μαθήματος - Αξιολόγηση του μαθήματος.

4. ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ και ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ	Στην τάξη		
ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	Χρήση Τ.Π.Ε. στη διδασκαλία. Υποστήριξη Μαθησιακής διαδικασίας μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας E-Learn		
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου	ECTS μονάδες
	Παραδόσεις Μαθήματος	39 ώρες (13 διαλέξεις X 3 ώρες)	1,56
	Εβδομαδιαία Μελέτη & Προετοιμασία Τελικών Εξετάσεων	60 ώρες	2,4
	Τελικές Εξετάσεις	3 ώρες	0,12
	Σύνολο Μαθήματος	102	4,08
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	<p>Η αξιολόγηση των φοιτητών γίνεται στην ελληνική. Για τους φοιτητές Erasmus στην αγγλική.</p> <p>Η αξιολόγηση των φοιτητών/τριών βασίζεται σε γραπτές εξετάσεις που περιλαμβάνουν:</p> <p>Α) Ερωτήσεις Ανάπτυξης</p>		

B) Επίλυση Προβλημάτων

Οι φοιτητές ενημερώνονται για τα κριτήρια αξιολόγησης του μαθήματος στην εναρκτήρια διάλεξη της διδάσκουσας. Τα κριτήρια αξιολόγησης είναι ρητά προσδιορισμένα και περιγεγραμμένα στον ιστότοπο του μαθήματος στο E-Learn.

5. ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A) ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Κασσέρη, Ζ. & Αυδή, Ε. (2008). Ουσιοεξάρτηση, ταυτότητα και φύλο: αφηγηματική μελέτη μιας περίπτωσης. *Hellenic Journal of Psychology*, 5(1), 1-32.
- Κασσέρη, Ζ. (2014). Η Συμβολή των λογισμικών προγραμμάτων στην ανάλυση ποιοτικών δεδομένων: Το πρόγραμμα NVivo10. Επίμετρο. Στο: Γ. Τσιώλης, *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα* (σελ. 427-486). Αθήνα: Κριτική.
- Κυριαζή, Ν. (1998). *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικές Επιστημονικές Εκδόσεις.
- Λυδάκη, Α. (2001). *Ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Λυδάκη, Α. (2016). *Αναζητώντας το χαμένο παράδειγμα*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Λυκούδης, Η. (2009). *Η δύναμη του μυρμηγκιού. Από το νόημα της χρήσης στο νόημα της θεραπείας*. Αθήνα: Ερευνητές.
- Πουρκός, Μ.Α. & Δαφέρμος, Μ. (2010). *Ποιοτική έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες. Επιστημολογικά, μεθοδολογικά και ηθικά θέματα*. Αθήνα: Τόπος.
- Τσιώλης, Γ. (2006). *Ιστορίες ζωής και βιογραφικές αφηγήσεις. Η βιογραφική προσέγγιση στην κοινωνιολογική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.
- Τσιώλης, Γ. (2014). *Μέθοδοι και Τεχνικές Ανάλυσης στην Ποιοτική Κοινωνική Έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.
- Τσιώλης, Γ. (2016). Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων: διλλήματα, δυνατότητες, διαδικασίες. Στο Ι.Ε. Πυργιωτάκης & Χ. Θεοφιλίδης (Επιμ.) *Ερευνητική μεθοδολογία στις κοινωνικές επιστήμες και στην εκπαίδευση* (σελ. 473-498). Αθήνα: Πεδίο.
- Τσιώλης, Γ. (2017). *Θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Εκπαιδευτική Έρευνα στην Πράξη. ΠΜΣ Επιστήμες της Αγωγής.
- Willig, C. (2015) *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στην ψυχολογία* (επιμ.: Ε. Τσέλιου, μ.τ.φ.: Ε. Αυγητά). Αθήνα: Gutenberg.

B) ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Bazeley P. (2013). *Qualitative data analysis: practical strategies*. London: Sage.
- Bazeley P. & Jackson, K. (2013). *Qualitative data analysis with NVivo*. London: Sage.
- Braun, V. & Clarke, V. (2013). *Successful qualitative research*. London: Sage.
- Bryman, A. (2012). *Social research methods* (4th Edition). Oxford: Oxford University Press.
- Crewe, B. (2014). Not looking hard enough: masculinity, emotion and prison research. *Qualitative Inquiry*, 20(4), 392-403.
- Denzin, N.K. & Lincoln Y.S. (2017) (Eds.) *Handbook of Qualitative Research* (5th ed.). Thousand Oaks: Sage.
- Dickson-Swift, V. James, E.L., Kippen, S. & Liamputtong, P. (2007). *Doing sensitive*

research, what challenges researchers face? *Qualitative research*, 7(3), 327-353.

Hänninen, V., & Koski-Jännes, A. (1999). Narratives of recovery from addictive behaviours. *Addiction*, 94(12), 1837-1848.

Lincoln, Y.S. & Guba, E. (1985). *Naturalistic Inquiry*. London: Sage.

Strauss, A. & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research, techniques and procedures for developing grounded theory* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.